

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Невяна Георгиева Фесчиева, д.м.

на дисертационен труд
на Драгомир Цветанов Иванов

на тема:

*„ПРЕВЕНЦИЯ И КОНТРОЛ НА ИНФЕКЦИИТЕ – ОБЩЕСТВЕНО-ЗДРАВНИ
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРИОРИТЕТНИ РЕШЕНИЯ ЧРЕЗ ПОДХОДА „ЕДИННО
ЗДРАВЕ“*

Научни ръководители:
проф. д-р Десислава Ванкова, д.м.н.
проф. д-р Цонко Паунов, д.м.

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт,
професионално направление 7.4. Обществено здраве,
докторска програма „Управление на общественото здраве“

Със заповед № Р-109-261, гр.Варна, 28.07.2026. на Ректора на Медицински университет – Варна съм избрана за външен член на научното жури, а на първото му заседание съм определена да представя рецензия на дисертационния труд на Драгомир Цветанов Иванов на тема „Превенция и контрол на инфекциите – обществено-здравни предизвикателства и приоритетни решения чрез подхода „Единно здраве““ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Управление на общественото здраве“, професионално направление 7.4. Обществено здраве. Темата на труда и научните ръководители са посочени в представения за защита окончателен вариант на дисертацията.

Кратки биографични данни и професионално развитие на докторанта

Драгомир Иванов завършва Ветеринарномедицинския факултет на Лесотехническия университет – София през 2003 г. През 2019 г. придобива магистърска степен по „Обществено здраве и здравен мениджмънт“ в Медицински университет – Плевен. От 2021 г. е докторант в Медицински университет – Варна и е покрил всички изисквания на докторантската програма. Професионалният му път започва като научен сътрудник в референтна лаборатория в Националния диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт в София, където работи в областта на диагностиката,

надзора и контрола на вирусни заболявания при животните. В следващите години продължава професионалната си дейност в институции, свързани с ветеринарното обществено здраве, превенцията и контрола на инфекциите, дезинфекцията и приложението на мерки за инфекциозна безопасност. Владее много добре, писмено и говоримо, английски език и добре - сръбски и руски езици.

Научната и публикационната му активност през последните години също е насочена към подхода „Единно здраве“, антимикробната резистентност, инфекциозния контрол и взаимодействието между хуманната и ветеринарната медицина.

Образованието и професионалният опит на докторанта очертават логичен път към избраната дисертационна тема. Съчетаването на подготовка във ветеринарната медицина и общественото здраве, с практически опит в областта на инфекциозния контрол, създава добра основа за разработване на проблем, чиято същност е именно преодоляването на традиционното разделяне между отделните сектори.

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем 186 страници и съдържа 12 таблици и 54 фигури, от които 3 схематични диаграми, 49 диаграми, представящи резултатите, 2 концептуални модела и едно приложение, съдържащо две анкетни карти. Библиографската справка съдържа 350 литературни източника – 8 на кирилица и 342 на латиница.

Дисертационният труд е структуриран в четири основни глави: Литературен обзор, обхваща 46 стр.; Организация и методика на проучването - 9 стр.; Собствени проучвания - резултати и обсъждане - 91 стр.; Изводи, научни и практически приноси, препоръки и предложение за концептуални модели - 7 стр.

Актуалност на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд е безспорно актуална, но и по-широка от непосредствения проблем за превенцията и контрола на инфекциите. В основата на подхода „Единно здраве“ стои разбирането, че здравето на човека, животните и състоянието на околната среда са взаимно свързани и не могат да бъдат разглеждани изолирано. Тази взаимозависимост не е ново явление, но промените в начина на живот, интензивното животновъдство, движението на хора, животни и храни, климатичните и екологичните промени поставят необходимостта от общи действия между различните сектори и професионални групи с все по-голяма острота.

Особено убедително тази необходимост се проявява при инфекциозните заболявания и антимикробната резистентност. Разпространението на микроорганизми и формирането на резистентност не следват административните граници между хуманна и ветеринарна медицина. Употребата на антимикробни средства, движението на микроорганизми между хора, животни, храни и околна среда, както и възникването на нови инфекциозни заплахи превръщат координацията между отделните професионални и институционални системи в необходимост, а не само в желана форма на сътрудничество. Именно в тези области подходът „Единно здраве“ намира едно от най-ясните си практически приложения.

В български условия проблемът придобива допълнителна значимост. При наличието на отделно изградени системи, професионални общности и нормативни механизми в хуманната и ветеринарната медицина, възможностите за взаимодействие между тях, степента на познаване на принципите на „Единно здраве“ и готовността за тяхното практическо приложение представляват самостоятелен обществено-здравен проблем. В този смисъл насочването на дисертационния труд към знанията, нагласите и практиките на професионалисти от двата сектора е оправдано и дава възможност концепцията „Единно здраве“ да бъде разгледана не само като теоретична рамка, а през възможностите и затрудненията за нейното реално приложение.

Избраната тема е навременна, обществено значима и има потенциал за практическо приложение в областта на инфекциозния контрол и ограничаването на антимикробната резистентност.

Оценка на литературния обзор

Литературният обзор е разработен в обем от 46 страници и проследява последователно възникването и развитието на концепцията „Единно здраве“, нейните основни принципи и области на приложение, превенцията и контрола на инфекциите, антимикробната резистентност и нормативните и организационни механизми за тяхното управление. Специално внимание е отделено на европейските политики и практики, както и на възможностите и ограниченията за прилагане на подхода в България.

Докторантът започва от концептуалната и историческата основа на „Единно здраве“ и проследява постепенното преминаване от идеята за общност между хуманната и ветеринарната медицина към съвременното разбиране за взаимозависимост между здравето на хората, животните и екосистемите. Представени са институционализирането на подхода,

създаването на Четиристранния съюз между WHO, FAO, WOAH и UNEP и съвременните международни рамки за междусекторно действие. Тази част дава необходимата теоретична основа за последващото разглеждане на инфекциозните рискове и антимикробната резистентност.

Съществена част от обзора е посветена на превенцията и контрола на инфекциите и връзката им с антимикробната резистентност. Разгледани са проблемите в хуманната и ветеринарната медицина, системите за епидемиологичен надзор, европейската нормативна и стратегическа рамка и възможностите за координирани действия между секторите. Отделено е внимание и на българските условия, с което широката рамка на „Единно здраве“ постепенно се свързва с непосредствения предмет на собственото изследване.

Литературният обзор е богато информационно обезпечен. Използвани са общо 350 литературни източника, преобладаващо на латиница, сред които научни публикации, документи на международни и европейски организации и нормативни източници. Добро впечатление прави използването и на значителен брой публикации и документи от последните години (44% от всички литературни източници са от 2020 г. насам, а сред тях преобладават тези след 2022 г.), което е особено важно при бързо развиващи се области като „Единно здраве“ и антимикробната резистентност.

Широкият тематичен обхват е едновременно предимство и известна слабост на литературния обзор. В първата му част отделни аспекти на концепцията „Единно здраве“ са разгледани твърде подробно и на места се наблюдава повторение на близки постановки за интеграцията, междусекторното сътрудничество, обmena на информация и изграждането на капацитет. По-голяма аналитична компактност би позволила по-ясно да се открият нерешените въпроси, които обосновават собственото изследване на докторанта.

Независимо от тази бележка, литературният обзор показва добро познаване на научната проблематика и създава достатъчна теоретична и фактологична основа за формулиране на целта и задачите на дисертационното изследване.

Оценка на цел, задачи, методи и организация на проучването

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана – да се изследват и анализират знанията, нагласите и практиките сред професионалните общности в здравеопазването относно превенцията и контрола на инфекциите в контекста на концепцията „Единно здраве“. За нейното постигане са поставени пет задачи, които последователно преминават

от проучване на концептуалната и нормативната рамка към собствено емпирично изследване на хуманни и ветеринарномедицински специалисти, разработване на концептуален модел за приложение на препоръки за ПКИ и усъвършенстване на политиките по отношение на антимикробната резистентност. Налице е логична връзка между поставената цел, задачите и последващата организация на проучването.

Собственото изследване е проведено в периода март 2023 – септември 2024 г. и включва две основни професионални групи. В първата група (хуманна медицина) са анкетирани 168 специалисти от четири лечебни заведения (общо 26 вида клинични отделения) в три области на Северна България (Габровска, Силистренска и Плевенска); включените лекари, медицински сестри и други професионалисти са пряко ангажирани с превенцията и контрола на инфекциите. Във втората група (ветеринарномедицинска) са анкетирани 60 ветеринарни лекари от всички 28 административни области на страната; всички са с дейности в клиничната практика, профилактиката, контрола на зоонози и антимикробната резистентност.

За събиране на първичната информация са разработени две анкетни карти, съобразени със спецификата на хуманната и ветеринарната практика. Въпросите впоследствие са организирани в тематични блокове и седем аналитични модула, което позволява съпоставяне на двете професионални групи по общи направления – подготовка и знания по ПКИ, обучение, ресурсна обезпеченост, лични предпазни средства, практики, информираност за „Единно здраве“ и препоръки за подобрене.

Използвани са описателни и аналитични статистически методи. За анализ на зависимостите е приложена ранговата корелация на Spearman, а за оценка на различията между относителни дялове – χ^2 тест, при прието ниво на статистическа значимост $p < 0,05$. Обработката е извършена със STATISTICA 8, а графичното представяне – с Microsoft Excel.

Подробно е представена етичната организация на изследването. Проучването е одобрено от Комисията по етика на научните изследвания при МУ–Варна, получени са разрешения от ръководствата на включените лечебни заведения и от Българската агенция по безопасност на храните, а участието на респондентите е доброволно и при осигуряване на информираност, анонимност и конфиденциалност.

Авторът коректно посочва ограниченията на собственото проучване във връзка с характера на формираните извадки. При хуманните медици проучването обхваща четири

лечебни заведения от три области на Северна България и резултатите не могат да бъдат генерализирани за страната. При ветеринарните специалисти е рзширен териториалният обхват върху всички административни области в страната, без само по себе си да прави извадката национално представителна.

В цялост избраният методичен подход съответства на поставената цел и позволява да бъдат получени данни за знанията, нагласите и самооценените практики на изследваните професионални групи и да бъдат потърсени общите и различаващите се проблемни области в хуманната и ветеринарната медицина.

Оценка на резултатите и обсъждането

Главата, представяща собствените резултати и тяхното обсъждане, е най-обемната част на дисертационния труд. Резултатите са последователно представени за ветеринарномедицинските и хуманномедицинските специалисти, след което е извършен сравнителен анализ между двете професионални направления. Значителният обем на събраната информация позволява да бъдат очертани различия както между отделните лечебни заведения, така и между хуманната и ветеринарната практика по отношение на подготовката, обучението, ресурсната осигуреност, прилагането на мерки за инфекциозен контрол и познаването на концепцията „Единно здраве“.

Сред резултатите с особена общественно-здравна значимост е установената ниска информираност за подхода „Единно здраве“. В изследваните групи преобладават специалистите, които не са срещали или не познават понятието, като това се наблюдава както в хуманната, така и във ветеринарната медицина. Този резултат показва разминаване между утвърждаването на „Единно здраве“ в международните здравни политики и неговото слабо проникване до професионалните общности, които практически би следвало да участват в прилагането му.

Интерес представляват и установените различия в обучението и самооценката на подготовката по превенция и контрол на инфекциите. При значителна част от изследваните специалисти е налице положителна самооценка, но едновременно с това се очертават потребности от допълнително и по-системно обучение. Ветеринарномедицинската практика показва и по-неблагоприятни оценки по отношение на осигуреността с дезинфекционни средства и някои защитни практики.

Резултатите не остават само на описателно равнище. Използвани са статистически сравнения и корелационен анализ, а в обсъждането собствените данни са съпоставени с други изследвания. Авторът отчита и ограничението на самооценъчния характер на част от получената информация.

Същевременно сравнителният анализ между хуманната и ветеринарната медицина изисква известна предпазливост при интерпретацията. За създаването на общи аналитични модули са обединени въпроси от две различни анкетни карти, които в отделни случаи са близки тематично, но не са напълно еквивалентни по съдържание. Неправомерно е сравняването на факти с мнение, оценка. Например наличието на лични предпазни средства при хуманните специалисти се сравнява с тяхното използване при ветеринарните специалисти, а личното наблюдение на неправилни практики в лечебно заведение – с мнение за съществуването на такива практики в системата на здравеопазването на животните. Това ограничава възможността установените статистически различия във всички случаи да бъдат интерпретирани като непосредствени различия между професионалните групи.

На места интерпретацията на анкетните резултати е по-категорична, отколкото позволява характерът на получената информация. Отговорите на респондентите могат да установят тяхната оценка, мнение или съобщено поведение, но не винаги дават основание да се твърди, че определена практика действително съществува или че дадена организационна причина е доказана. Това не променя значението на получените резултати, но изисква разграничаване между установен факт и интерпретация на субективно съобщени данни.

Представянето на резултатите е богато и подробно и е подкрепено от голям брой таблици и фигури. В отделни части обаче графичното представяне е прекомерно детайлизирано и се съчетава с подробно словесно възпроизвеждане на същите процентни разпределения. По-компактното представяне на част от резултатите би подобрило четивността и би открийло по-ясно основните зависимости и резултати с действително аналитично значение.

Въпреки посочените бележки, собственото проучване предоставя интересна емпирична информация за недостатъчно изследвана у нас област. Особена стойност има опитът за едновременно разглеждане на хуманната и ветеринарната професионална среда и

за търсене на общите им проблеми в превенцията на инфекциите, антимикробната резистентност и прилагането на подхода „Единно здраве“.

Оценка на изводите, приносите и практическите препоръки

В заключителната част на дисертационния труд са формулирани 15 извода, научни и практически приноси, препоръки за практиката и два концептуални модела. Изводите обхващат основните направления на проведеното изследване – подготовката и обучението на специалистите, осигуреността и спазването на мерките за инфекциозен контрол, антимикробната резистентност, междусекторното взаимодействие и информираността за подхода „Единно здраве“. В значителната си част те произтичат от представените резултати и дават обобщена картина на установените проблемни области.

Изводите като цяло следват получените резултати, макар че при отделни формулировки би била уместна по-голяма предпазливост с оглед анкетния характер на проучването.

Посочените от автора научни приноси са свързани преди всичко с емпиричното изследване на недостатъчно проучвана в България проблематика и със сравнителното разглеждане на специалисти от хуманната и ветеринарната медицина. За съществен принос може да се приеме натрупването на собствени данни за информираността, нагласите и практиките, свързани с превенцията и контрола на инфекциите, антимикробната резистентност и концепцията „Единно здраве“.

Формулираните научни приноси до известна степен се припокриват, тъй като няколко от тях представят различни страни на един и същ основен резултат – установените дефицити в информираността и различията между професионалните групи. По-съществена според мен е общата им стойност – получаването на собствени сравнителни данни и очертаването на конкретни области за бъдещо действие.

Практическата насоченост на труда е ясно изразена. Формулирани са препоръки, свързани с обучението, организацията и комуникацията, стандартизирането на процедурите, контрола върху употребата на антимикробни средства, изграждането на култура на безопасност и развитието на междусекторното сътрудничество. Част от тези препоръки са общовалидни принципи на съвременната превенция и контрол на инфекциите и на подхода „Единно здраве“, но тяхното обвързване с установените в проучването дефицити им придава конкретна приложна насоченост.

Въз основа на резултатите са предложени два концептуални модела – за интегриране на подхода „Единно здраве“ на национално и институционално ниво и процесно-факторен модел за повишаване ефективността на превенцията и контрола на инфекциите и ограничаване на антимикробната резистентност. Първият систематизира основните институционални, професионални и обществени участници и взаимовръзките между тях. Вторият модел е по-тясно свързан със собствените резултати на дисертацията, като обединява входни фактори, процесни и модифициращи фактори, обратна връзка и очаквани крайни резултати.

Моделите следва да бъдат оценявани като концептуални предложения, които подреждат установените зависимости и очертават възможни направления за действие. Тяхната практическа ефективност не е предмет на настоящото изследване и би могла да бъде проверена при последващо прилагане и оценка в реална институционална среда.

В обобщение приемам приносите на дисертационния труд предимно като научно-приложни. Те се състоят в получаването на собствени данни от две професионални области, поставянето им в общата рамка на „Единно здраве“ и използването им за формулиране на практически насоки и концептуални предложения за по-добра координация между секторите.

Автореферат и публикационна активност

Авторефератът отразява основните части, резултати, изводи и приноси на дисертационния труд. По темата на дисертацията са представени четири пълнотекстови публикации от периода 2023–2025 г., като в две от тях докторантът е на първо място. Той има и участия в национални и международни научни форуми по проблеми, непосредствено свързани с разработваната тема.

Критични бележки и въпроси

Направените бележки се отнасят преди всичко до известна прекомерност при представянето на част от литературния материал и резултатите, до необходимостта от предпазливост при интерпретацията на самооценъчни данни и до ограничената съпоставимост на отделни показатели от двете анкетни карти. Те не променят общата ми положителна оценка за дисертационния труд.

Към докторанта бих поставила следния въпрос:

„Кои от установените в проучването проблеми могат според Вас да бъдат решени на институционално ниво и кои изискват национален механизъм за координация между хуманната медицина, ветеринарната медицина и сектора на околната среда? Коя би била първата реалистична стъпка за практическо приложение на предложението от Вас модел в България?“

Заклучение

Дисертационният труд на Драгомир Цветанов Иванов е посветен на актуален и недостатъчно разработен в България проблем на общественото здраве. Новаторският характер на темата свързва за първи път превенцията и контрола на инфекциите и антимикробната резистентност с възможностите за взаимодействие между хуманната и ветеринарната медицина в рамките на подхода „Единно здраве“.

Докторантът демонстрира познаване на научната проблематика, способност за провеждане и анализ на самостоятелно емпирично изследване и за формулиране на научно-приложни изводи и практически предложения.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника на Медицински университет – Варна за неговото прилагане. Във връзка с изложеното давам положителна оценка и препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди на Драгомир Цветанов Иванов образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Управление на общественото здраве“, професионално направление 7.4. Обществено здраве.

Рецензент:

доц. Невяна Фесчиева, дм

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679